

ΑΠΟΘΗΚΗ

ΤΩΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΡΗΝΩΝ

ΓΝΩΣΕΩΝ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ. 1848.

ΑΡΙΘ. 14.

ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ Ο ΣΧΟΛΑΡΙΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

**ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΝ ΤΗ
ΑΝΑΤΟΛΗ.**

Εἰς τρεῖς κυρίως ἐποχὰς δύναται νὰ διαιρεθῇ ἡ κατάστασις τῆς παιδείας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἡ πρώτη ἄρχεται ἀπὸ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β', ἐν ἔτει 1453, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος.

Ἡ δευτέρα ἄρχεται ἀπὸ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ἐν ἔτει 1802, μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ δὲ τρίτη ἄρχεται ἀπὸ τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, ἐν ἔτει 1832, μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν.

ΕΠΟΧΗ ΠΡΩΤΗ

*Ἀπὸ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου μέχρι
Ἀδαμαντίου Κοραῆ.*

Ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀπὸ Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου, ὅστις, ψηφισθεὶς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταν-

τινουπόλεως ἐν ἔτει 1453, ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β', μετωνομάσθη Γεννάδιος. Ὁ Μωάμεθ εἶχε διατάξει τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει χριστιανούς, τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς, νὰ ἐκλέξωσιν ἐλευθέρως Πατριάρχην κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς αὐτοὺς συνήθειαν. Ἐκλεχθέντος λοιπὸν Πατριάρχου τοῦ Γενναδίου, ἀνδρὸς πεπαιδευμένου καὶ ἐναρέτου, ὁ Σουλτάνος ἠθέλησε νὰ ἐκτελεσθῶσιν ὅλαι αἱ ἐθιμοταξίαι, ὅσαι ἐγίνοντο κατὰ τὴν ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου ἐπὶ τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων. Ὅθεν καλέσας τὸν Γεννάδιον εἰς τὰ Ἀνάκτορα ὠμίλησε πρὸς αὐτὸν φιλοφρόνως, περιέβαλε λαμπρὸν ἐπαινετικόν, ἐδωρήσατο βαρύντιμον ποιμαντικὴν ῥάβδον καὶ συνώδευσε αὐτὸν μέχρι τῆς Αὐλῆς, ὅπου προσήχθη εἰς τὸν νέον Πατριάρχην ἵππος ἐκ τοῦ Βασιλικοῦ σταύλου, ἐπὶ τοῦ οὗοιου ἀναβάς ὁ Γεννάδιος κατὰ βασιλικὴν διαταγὴν μετέβη εἰς τὸ ἐν τῇ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων νέον Πατριαρχεῖον, παρακολουθούσης αὐτὸν λαμπρᾶς συνοδίας μεγιστάνων Ὁθωμανῶν.

Ὁ Γεννάδιος λοιπὸν, λαθὼν παρὰ τοῦ Σουλτάνου τούτου πολλὰ προνόμια, μεγάλας τιμὰς καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν κατὰ τὸ Τουρκικὸν κράτος χριστιανῶν, καὶ διαταχθεὶς νὰ τακτοποιήσῃ τὸ Γραικικὸν ἔθνος κατὰ τὰ θρησκευτικὰ δόγματα καὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔθιμα, προσεκάλεσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅλους τοὺς φυγάδας πεπαιδευμένους τοῦ ἔθνους, μετεκάλεσεν ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα καὶ ἄλλα μέρη τὰς ἐξορίστους εὐγενεῖς οἰκογενείας τῶν Γραικῶν, καὶ ἐύστησε πρῶτος τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικὴν Σχολὴν, ἐξ ἧς ἐμορφώθησαν ὅλοι οἱ μετὰ ταῦτα εἰς διάφορα μέρη διασπαρέντες διδάσκαλοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας.

Ὁ Γεννάδιος συνέγραψε πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα καὶ διάφορα κατὰ Λατίνων ὑπομνήματα, τυπωθέντα ἐν τῇ τόμῳ τῆς Ἀγάπης, κατὰ τὸ ἔτος 1698. Πατριαρχεύσας δὲ ἐξ περιπίου ἔτη, παρητήθη ἐκουσίως, καὶ μεταβὰς εἰς τὸ ἐν Σιέρραις μοναστήριον τοῦ Προδρόμου ἐτελεύτησεν ἐκεῖ μετὰ δύο ἔτη.

Ἐκ τῶν ἐξερχομένων τῆς Σχολῆς ταύτης μαθητῶν οἱ μὲν εἰσέρχοντο εἰς τὸν κλῆρον, οἱ δὲ μετέβαινον εἰς

τὴν Ἰταλίαν, ὅπου τελειοποιούμενοι εἰς τὰ μαθήματα, τὰ ὅποια εἶχον ἀκροασθῆ, προσεκτῶντο καὶ τινὰς γνώσεις τῆς Ἰατρικῆς, τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῆς Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν οἱ μὲν αὐτῶν μετῆρχοντο τὸν διδασκαλόν, λαμβάνοντες οἱ πλεῖστοι τὸ μοναδικὸν σχῆμα, οἱ δὲ ἐπηγγέλλοντο τὴν Ἰατρικὴν καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν τῆς Τουρκίας.

Ἐκ δὲ τούτων τῶν μόνων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πεπαιδευμένων τοῦ ἔθνους, οἱ μὲν εἰσερχόμενοι εἰς τὸν μοναδικὸν βίον προχειρίζομενοι ἐπίσκοποι καὶ μητροπολίται, συνίστων Σχολεῖα κατὰ τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν, οἱ δὲ μετερχόμενοι τὴν ἰατρικὴν καὶ σχετιζόμενοι μετὰ τῶν κρατούντων ἕνεκα τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν, κατάρθωσαν βαθμὴν νὰ λήθωσι μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν κυβέρνησιν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, γειόμενοι διερμηνεῖς, καὶ μετὰ ταῦτα ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας· καὶ τοιουτοτρόπως ἀνηγέρθησαν κατὰ τὸν δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα τὰ Σχολεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Ἀθῶνος, τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Πάτμου, τῆς Κοζάνης, τοῦ Τυρνάβου, τοῦ Βουκορεστίου, τοῦ Ἰαίου, τῆς Χίου, τῶν Κυθωνιῶν, τῆς Κερκύρας, τῆς Λαρίσσης, τῆς Δημητσάνης καὶ διάφορα ἄλλα.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Τὸ Σχολεῖον τοῦτο συστήθην κατὰ πρῶτον, ὡς εἴπομεν, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου· ἐξηκολούθει ἀδι-ἀκόπως καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ· ἀλλὰ κυρίως τὸ Σχολεῖον τοῦτο ἤρχισε νὰ ἀκμάζῃ ἀπὸ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, διδάσκοντος ἐν αὐτῷ περὶ τὰ τέλη τοῦ 17 ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Οὗτος συνέταξε καὶ τὸ περὶ συντάξεως τῶν ὑπὸ μερῶν τοῦ λόγου σύγγραμμα, καὶ ὑπῆρξεν ὁ σοφώτερος καὶ ὠφελιμώτερος διδάσκαλος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

Τὸν Μαυροκορδάτον διεδέχθη Ἀντώνιος ὁ Βυζάντιος, ὁ ἐκ τῆς Λατινικῆς μεταφράσας τὴν εἰς πάντας γνωστὴν καὶ καθ' ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα μέχρι πρὸ ὀλίγου διδασκόμενην Χρηστομάθειαν. Ἐν τῷ αὐτῷ Σχολείῳ ἤκμασεν ὁμοίως ὁ ἐξ Ἀντιπάρου Ἀνανίας, συγγραφεὺς βιβλίου ἐπιγραφομένου Σπλάγχνον Γραμμα-

τικῆς, ἡ περὶ *Morior*, ὅπερ ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1764.

Ἄλλ' αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀνακαλύψεις καὶ αἱ νεώτεραι γνώσεις ἦσαν ἐπὶ τοσούτον ἀποκεκλεισμέναι τοῦ Σχολείου τούτου, ὥστε Σέργιος τις Μακραιὸς διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν ἐν αὐτῷ, νομιζόμενος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ταμεῖον πάσης σοφίας, συνέγραψεν Ἑλληνιστί καὶ ἐξεδωκεν ἐν Βιέννῃ ἐν ἔτει 1796, βιβλίον ἐπιγραφόμενον *τρόπαιοι κατὰ Κοπερνίκου*, δι' οὗ ἐπροσπάθει νὰ ἀναίρῃ τὰ ἐπιστημονικὰ συστήματα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Νεύτωνος δι' ἐπιχειρημάτων, ἀποδεικνύοντων παχυλοτάτην ἄγνοιαν τῶν στοιχείων τῆς μηχανικῆς, ἐν ᾧ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ φυσικὴ τοῦ Θεοτόκη ἐδιδάσκετο εἰς πολλὰ Σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπὶ τέλους ἐν ἔτει 1803, Δημήτριος ὁ Μουρούζης ἔκτισε νέον Πατριαρχικὸν Σχολεῖον κατὰ τὸ μέρος τοῦ Βοσπόρου τὸ ὀνομαζόμενον *Ξηροκρήνη*, διὰ συνδρομῆς τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐγκρίτων τοῦ ἔθνους, καταστήσας ἐν αὐτῇ διδάσκαλον τὸν ἐκ Χίου Δωρόθεον Πρώτον, ἄνδρα εἰδήμονα τῶν νεωτέρων θεωριῶν καὶ μαθητεύσαντα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Τὸ δὲ Σχολεῖον τοῦτο ὠφέλησε τὰ μέγιστα μέχρι τοῦ ἔτους 1807.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ.

Τὸ Σχολεῖον τοῦτο εἶναι τρανωτάτη ἀπόδειξις τοῦ πόσον ὁ Ἀνατολικὸς κλήρος ἐφρόντιζεν ἄείποτε περὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ προξενεῖ μεγάλην τιμὴν εἰς τὸν πρῶτον αὐτῆς καθιδρυτὴν τὸν Πατριάρχην Κύριλλον τὸν ἕκτον.

Ἡ Σχολὴ αὕτη ἀνηγέρθη ἐν ἔτει 1753, διὰ κοινῆς ὁμοῦς συνεισφορᾶς τῶν ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν κληρικῶν, καὶ ἦτο προωρισμένη διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἰδίως εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ πνεύματος τῶν διὰ τὴν ἱερωσύνην προωρισμένων νέων. Ἡ εὐρύχωρος οἰκοδομὴ τῆς σχολῆς τοῦ Ἀθῶνος ἐχώρει περίπου 500 μαθητάς· καὶ Σχολάρχης μὲν αὐτῆς προσεκλήθη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ὁ περίφημος Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, Κερκυραῖος τὴν πατρίδα· διδάσκαλοι δὲ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διορίσθησαν Νεόφυτος ἱεροδιάκονος ὁ Κausοκαλυβίτης καὶ Παναγιώτης ὁ Παλαμᾶς. Πλήθος μαθητῶν συνέρρεε πανταχόθεν διὰ νὰ ἀκροασθῶσι τὰ

μαθήματα τοῦ μεγαλοφυοῦς καὶ πολυμαθοῦς Εὐγενίου· καὶ μολοντί ἡ Ἀθωνικὴ Σχολὴ δὲν διήρκεσεν εἰμὴ μόνον πέντε ἔτη, ἀλλὰ τὰ φιλοσοφικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ μαθήματα τοῦ περιφήμου τούτου ἀνδρὸς δύνανται δικαίως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν Ἑλλάδα εὐφορίας τῶν ἐπιστημῶν.

Ὁ Εὐγένιος παραιτήσας τὸν Ἀθῶνα ἔνεκα δυσαρκειῶν τινῶν προσεκλήθη μετὰ τινα ἔτη εἰς Ῥωσσίαν, ὅπου προχειρισθεὶς πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος τῆς νεοσυστάτου ἀρχιεπισκοπῆς Σλαδωνίου καὶ Χερσῶνος, καὶ παραιτηθεὶς μετὰ τινα ἔτη, ἔζη ἐν Περσούπολει, ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1806. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ πρωτοτύπων συγγραμμάτων καὶ μεταφρασμάτων, τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ *Λογικὴ*, ἡ *Μεταφυσικὴ*, ἡ κατ' ἐπιταγὴν τῆς αὐτοκρατορίας Αἰκατερίνης γενομένη παρ' αὐτοῦ μετάφρασις τοῦ *Οὐίγγιλιον*, ἡ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος Ἀδάμ τοῦ *Ζοιρι-καβίου*, καὶ τὰ ἀρέσκαρτα τοῖς φιλοσόφοις.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων χρεωστεῖ ἡ Ἑλλὰς κατὰ μέγα μέρος τὴν ἀναγέννησιν τῆς παιδείας, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκεῖ σύστασιν καὶ συντήρησιν Σχολείων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολυμαθειαν τῶν διδασκάλων, καὶ μᾶλλον διὰ τὸν ζήλον, δι' οὗ περιεβαλπον οἱ Ἰωαννῖται τοὺς ἐν αὐτοῖς μαθητάς. Τὸ πρῶτον Σχολεῖον ταύτης τῆς πόλεως ἐκτίσθη περὶ τὸ 1690 ἔτος διὰ δαπάνης τοῦ Μάνου Γκιούμα, εὐπατρίδου τῶν Ἰωαννίνων, καὶ διατηρήθη μέχρι τοῦ 1820 ἔτους. Πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Σχολείου τῶν Ἰωαννίνων ἐ χρημάτισεν ὁ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης Βησαρίων ὁ Μακρῆς ἱερομόναχος, μαθητῆς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάξαντος Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Ὁ Βησαρίων οὗτος συνέταξε καὶ τεχνολογίαν τῆς γραμματικῆς κατ' ἐρωταπάκρισιν ὀνομάσας αὐτὴν *Σταχνολογίαν*, ἐκδοθεῖσαν πολλάκις ἐν Βενετίᾳ, καὶ πρὸς τούτοις *ὀρθόδοξον θεολογίαν*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βουκορεστίῳ. Σχολαρχήσας δὲ ἑννέα ἔτη ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1699.

Τὸν Βησαρίωνα διεδέχθη ἄλλος σοφώτερος συμπολίτης αὐτοῦ, ὁ ἱερεὺς Γεώργιος Σουγδουρῆς. Οὗτος

εἶχε διδαχθῇ ἐν Βενετίᾳ τὴν Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν καὶ Ἰταλικὴν γλῶσσαν, καὶ περιέδιδεν ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ οὐ μόνον τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν. Συνέταξε δὲ διὰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ γραμματικὴν σύντομον, ἐκδοθεῖσαν πολλάκις ἐν Βενετίᾳ, καὶ εἰσαγωγὴν λογικῆς, ἥτις πολλὸν χρόνον ἐδιδάχθη κατὰ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα χειρόγραφος καὶ κατὰ πρῶτον ἐτυπώθη ἐν Βιέννῃ ἐν ἔτει 1792. Ὁ Μελέτιος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Σουγδουρῆς διέδωκε τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ γλῶσσαν εἰς τὴν πρότερον καταβεβραδωμένην Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, διασπαρέντων ἀνὰ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν. Ἀπέθανε δὲ περὶ τὸ ἔτος 1715.

Σύγχρονος καὶ συνδιδάσκαλος τοῦ Γεωργίου Σουγδουρῆ ὑπῆρξεν ὁ ἱερεὺς Ἀναστάσιος Παππᾶ Βασιλείου, ὅστις πρῶτος ἔδωκε νύξιν τινὰ τῆς Γεωμετρίας εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Σχολείου τῶν Ἰωαννίνων, καὶ συνέταξε στοιχειώδη εἰσαγωγὴν τῶν μαθηματικῶν γνώσεων.

Τὸν Γεώργιον Σουγδουρῆ διεδέχθη ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, ὁ συστήσας πρῶτος ἐν τῷ Σχολείῳ τούτῳ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, ἥτις εἶχεν ἐκλείψει πρὸ πολλοῦ ἐκ τῶν Σχολείων τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅστις εἶχε μεταφράσει καὶ διδάξει εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ αὐτὴν ἐκείνην τὴν τρίτομον σειρὰν τῆς μαθηματικῆς, τὴν ὁποίαν ἀναπληρώσας ἔπειτα ὁ μαθητὴς καὶ διάδοχος αὐτοῦ, Βαλάνος Βασιλόπουλος, ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος· ὁ Βαλάνος ἐδίδαξε τὰς ἐπιστήμας ταύτας καὶ τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν μέχρι τοῦ 1757 ἔτους. Οἱ πτωχοὶ μαθηταὶ ἐτρέφοντο, ἐνεδύοντο, ἐλάμβανον βιβλία καὶ αὐτὴν τὴν γραφικὴν ὕλην διὰ δαπάνης τοῦ Σχολείου, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξήρχοντο πολλοὶ ἔχοντες πολλὰς καὶ διαφορὰς γνώσεις.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Βαλάνος ἐσχολάρχει τοῦ Σχολείου τῶν Ἰωαννίνων, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ἐπιστρέφων πρῶτην φορὰν ἐκ Παταβίου, καὶ διερχόμενος διὰ τῆς Βενετίας ἐγνωρίσθη ἐκεῖ μετὰ τῶν Μαρουτσῶν, βαθυπλούτων ἐμπόρων ἐξ Ἰωαννίνων, οἵτινες ἰδόντες τὴν μεγάλην παιδείαν καὶ τὰ ἔξοχα προτερήματα τοῦ νέου

Εὐγενίου κατέπεισαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ἰωάννινα, καὶ νὰ συστήσῃ ἐκεῖ δεύτερον Σχολεῖον ἐν ἔτει 1724, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Μαρουτσαϊκόν, καὶ ὅπου ὁ Εὐγένιος ἤρχισε νὰ διδάσκη τὰ νέα φιλοσοφικὰ μαθήματα τοῦ Λωκκίου, Λεϊδωνιτίου καὶ Οὐολφίου. Ἐντεῦθεν ἤρχισε νὰ ἐκτείνηται καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἡ φήμη τοῦ πολυμαθοῦς τούτου ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὰ μαθήματα διεδίδοντο πανταχοῦ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ μέχρι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς πᾶν ἄλλο φιλοσοφικὸν σύστημα, πλὴν τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐνομίζετο πολέμιον τῆς ἐκκλησίας, οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Βαλάνου εἴτε ἀπὸ ἀληθοῦς ζήλου, εἴτε ἀπὸ φθόνου κινούμενοι, ἐξωπλίσθησαν κατὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Εὐγενίου, κηρύττοντες αὐτὸ ἀντίθεον· ὁ Εὐγένιος λοιπὸν παρήτησε τὴν Σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων, καὶ προσκληθεὶς, ὡς εἵπομεν, ὑπὸ Κυρίλλου τοῦ ἑκτου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, μετέβη εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἀθωνος καὶ συνέστησε τὴν Ἀθωνιάδα Σχολὴν.

Πλὴν τῶν μαθημάτων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐδιδάσκοντο ἐν τῷ Σχολείῳ τούτῳ· ἡ Ἀριθμητικὴ, ἡ Γεωμετρία καὶ ἡ σειρὰ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξ Ἰωαννίνων ἀναχώρησιν τοῦ Εὐγενίου ὁ Κοσμάς Βαλάνος περιώρισε τὰ μαθήματα τοῦ Σχολείου τῶν Ἰωαννίνων εἰς μόνην τὴν παράδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα, ἀποκλείων τὴν εἰσαγωγὴν πάσης φιλοσοφικῆς θεωρίας τῶν νεωτέρων Εὐρωπαϊκῶν, μέχρις οὗ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἐν Ῥωσίᾳ ἐμπορευόμενος Ζώης Καπλάνης, φιλοτιμούμενος ν' ἀναστήσῃ τὸ Μαρουτσαϊκόν Σχολεῖον, ἔπεμψεν εἰς αὐτὸ διδάσκαλον τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀθανάσιον Ψαλίδαν ἐν ἔτει 1795. Ὁ ἀνὴρ οὗτος κάτοχος πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, καὶ πρὸς τούτοις τῶν μαθηματικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν, ὠφέλησεν ἱκανῶς διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ ἤθελεν ἴσως ὠφελήσαι περισσότερον, ἐὰν δὲν ἐπῆρχετο ἡ ἔνεκα τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καθ' ὅλην τὴν ἡπειρον ἐπισκέψασα δυστυχία· καὶ ὡς ἐκ ταύτης οὐ μόνον οἱ ἔξωθεν Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο νὰ μαθητεύωσιν εἰς τὸ

Σχολεῖον τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ἠναγκάζοντο νὰ φυγῶσιν οἰκογενειακῶς μακρὰν τῆς πατρίδος αὐτῶν.

(ἀκολουθεῖ).

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ.

(Συνέχεια ἐκ τῶν Ἀριθ. 9, 10, 11 καὶ 12.)

ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΕΑΣ.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη σύγκειται ἐκ τῶν νήσων Κέας, Κύθνου, καὶ Σερύφου, αἵτινες συνισῶσιν ὡς ἔγγιστα 40,000 σρέμματα γῆς, ἐξ ἧς τὸ ἥμισυ μόλις καλλιεργεῖται· ἐκτὸς τούτων συμπεριλαμβάνει τὰς ἐρημονήσους Σεριφοπούλα, Πιπέρη, Πολόνι, Σπανοπούλα, Μακρονήσι καὶ τινὰς σκοπέλους. Συνορεύει δὲ πρὸς ἄρκτον μὲ τὸ Σούνιον, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Ἄνδρον, πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὰς ἐπαρχίας Σύρου καὶ Νάξου, πρὸς μεσημβρίαν μὲ τὴν ἐπαρχίαν Μήλου, καὶ πρὸς δυσμὰς μὲ τὸ Σούνιον, καὶ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον.

Κέως.—Κεῖται μεταξὺ Μακρονησίου καὶ Κύθνου, ἀπέχουσα 5 λεύγας τοῦ Σουνίου. Ἡ ἀστρονομικὴ θέσις τῆς εἶναι κατὰ μῆκος μ. 22, κατὰ δὲ τὸ πλάτος 37,32'. ἔχει ἑκτασιν τριῶν λευγῶν εἰς μῆκος καὶ δύο εἰς πλάτος. Ὁ λιμὴν αὐτῆς, ὅστις εἶναι κάλλιστος, ἀπέχει μίαν ὡς ἔγγιστα λεύγαν τῆς πόλεως. Ἡ Νῆσος αὕτη λέγουσιν ὅτι εἰς ἀρχαιοτάτων τινα ἐποχὴν ἦτον ἡνωμένη μὲ τὴν Εὐβοίαν, ἀρ' ἧς ἀπεσπάσθη σχηματίσασα νῆσον ἔχουσαν 500 περίπου σταδίων μῆκος, καὶ ἐμπεριέχουσαν τέσσαρας ἐν αὐτῇ πόλεις δηλονότι τὴν Καρησίαν, Ποικέσσαν, Ἰουλίδα, καὶ Καρθεῖαν· ἀλλ' ἀκολούθως κατεβυθίσθη, ὡς βεβαίαι ὁ Πλίnius, μέρος τι τῆς νήσου, καὶ μετ' αὐτοῦ αἱ δύο πρῶται τῶν ἀναφερομένων πόλεων.

Ἡ νῆσος αὕτη ἐκαλεῖτο καὶ ὕδρουσα διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν αὐτῆς ὑδάτων, ἀλλὰ κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Πλινίου, τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἦτον ἴδιον τῆς νήσου ταύτης, ἀλλὰ κοινὸν μετὰ τῆς νήσου Τήνου καὶ ἄλλων νήσων. Οἱ λατῖνοι συγγραφεῖς τὴν ὀνομάζουσι Κέα (Cea), ὁ Στράβων Κέως, καὶ ὁ Πτολεμαῖος Κία Νῆσος· εἰς δὲ τὰ συγγράμματα Στεφάνου τοῦ Γεωγράφου καὶ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Κῶς, ὅπερ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ συνέβη τοῦτο κατὰ παραδρομὴν τῶν ἀντιγραφῶν. Κατὰ

δὲ τὸν Βιργίλιον ἡ νῆσος αὕτη κατοικήθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὸν Ἀριστέα υἱὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Κυρήνης· καὶ φαίνεται ὅτι ὁ πληθυσμὸς νῦξήθη τοσοῦτον, ὥς μὴ δυναμένων τῶν κατοίκων νὰ πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀνγκυαῖα, ἐξέδωκν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, νόμον, δι' οὗ οἱ συμπληρόντες τὸ ἐξηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος κατεδικάζοντο νὰ πίνωσι τὸ κῶνειον· τὸν νόμον τοῦτον ὑπαινίττεται καὶ ὁ Μένανδρος ἐν τοῖς ἐφεξῆς στίχοις.

Καλὸν τὸ Κεῖον νόμιμόν ἐστι, Φανία·

Ὁ μὴ δυνάμενος ζῆν καλῶς, οὐ ζῇ κακῶς.

Κατὰ τὸν ἴδιον Στράβωνα οἱ Ἀθηναῖοι πολιορκοῦντες τὴν Ἰουλίδα, ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτήσωσι τὴν πολιορκίαν, πληροφορηθέντες, ὅτι οἱ πολιορκούμενοι ἐμελλον νὰ θανατώσωσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν παῖδας, ἂν εἰσέτι διήρκεν ἡ πολιορκία.

Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι πατρὶς τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Βακχυλίδου, τοῦ περιβοήτου ἱατροῦ Ἑρασιστράτου, τοῦ περιπατητικοῦ Ἀρίστωνος καὶ τοῦ Σιμωνίδου υἱοῦ Ἀεοπρέπιδος, ὅστις κατὰ τὴν Πάριον χρονολογίαν εἶν' ἐφευρετὴς μνημονικῆς τινος μεθόδου, ἣν καὶ ἐδίδασκεν εἰς Ἀθήνας· νῦν δὲ ἡ Κέως ἀπαρτίζει ἰδιαιτέρον ὁμόνυμον δῆμον, συγκείμενον ἐκ τῆς πόλεως Τσίας, φιλοδομημένης ἐπὶ τῶν ἐρείπειων τῆς ἀρχαίας Καρθείας, ἧς οἱ κάτοικοι συμποσοῦνται εἰς 4,070.

Εἰς τὴν νῆσον ταύτην ὑπάρχει εἰς χεῖμαρρος καὶ ἴσως εἶναι ὁ τῶν ἀρχαίων Ἑλλειξὸς, ὅστις διήρχετο διὰ τῆς πόλεως Καρησίας. Σῶζονται μέχρι τοῦδε ἐκτὸς τῶν ἐρείπειων τῆς πόλεως Καρθείας καὶ τὰ ἐρείπια διαφόρων τῆς ἀρχαιότητος μνημείων· ἐτι δὲ καὶ ἐνὸς Ἑνετικοῦ φρουρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξήκοντα ὀθωμανοὶ διακόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου ἐπολέμησαν γενναίως μὲ δύο μόνον πυροβόλα ὅπλα.

Τὰ προϊόντα τῆς νήσου ταύτης εἰσὶ, κριθή, σῖκα, οἶνος, ὄσπρια, μετὰξιον, καὶ βαλανίδιον.

Κύθνος.—Κεῖται, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Δικέαρχος, μεταξὺ Κέας καὶ Σερύφου. Ἡ ἀστρονομικὴ αὐτῆς θέσις εἶναι κατὰ μὲν τὸ μῆκος μ. 22,40'· κατὰ δὲ τὸ πλάτος 37,24'. ἔχει πέντε λευγῶν μῆκος καὶ δύο πλάτος· καὶ μολονότι δὲν στερεῖται λιμένων, δὲν ἔχει μολαταῦτα ναυτικόν.

Τὸ πάλαι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στεφάνου ἐκαλεῖτο ἀκόμη Ὀφιοῦσα, καὶ Δρουσίς. Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δικέάρχου εἰς τὴν νῆσον ταύτην ὑπῆρχε σημαντικὴ τις